

BOLU'DAKİ (1838-1850) AİLE YAPISI

FAMILY LIFE IN BOLU BETWEEN (1838-1850) YEARS

Samettin GÜNDÜZ

*Yrd. Doç. Dr., Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi-Türkistan
Assist. Prof. Dr. , International Hodca Ahmet Yesevi University, Turkistan*

samettin_tr@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, 1838-1850 yılları arası Bolu Şer'iyeye Sicil Tereke Kayıtlarına göre Bolu ailesinin yapısı analiz edilmiştir. Bu dönemde Bolu ailesinde kişi ve çocuk sayısına göre çekirdek aile olduğunu göstermektedir.

Yapılan evliliklere göre Bolu ailesinde tek eşliliğin tercih edildiğini, çok eşli evliliğin tercih edilmediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Aile, Evlilik, Şeriye Sicilleri, Tereke Kayıtları.

ABSTRACT

In this study, the structure of a typical Bolu family between the years of 1838 to 1850 has been investigated according to Bolu registration books. The findings show that Bolu family was a core family in nature in this period with respect to the number of children and mature people within the family.

Furthermore, it iterates the fact that monogamy was widespread and preferred then in Bolu families rather than polygamy.

Keywords: Family, Marriage, Registration Books, Tereke Books.

GİRİŞ

L. Play aileyi, 'toplumun en küçük birimi' olarak tanımlar. Gökçe ise, aileyi ekonomik ve toplumsal birliktelik olduğunu kabul etmiş, ana-baba-çocuklar ve tarafların kan akrabalıklarından oluşan ekonomik ve toplumsal bir birliktelik olarak tanımlamaktadır. ¹

Ailenin ortaya çıkardığı her birlikteliğin kendisine özgü norm ve değerleri bulunmaktadır. Bu değerler zamanla değişmiş olsa da aile güçlü bir şekilde birlikteliğini koruyabilme gücünü gösteren bir sosyal kurumdur. Aile, insanın en derin ve köklü, kısmen organik nitelikteki özelliklerine dayanan, bütün insan toplumlarında bulunan evrensel kurumdur. ² Zimmerman ise aileyi cinsi hayat, müessese, siyasi ve dini bakımlardan kolektif, kültürel bir teşekkül ve cemiyetin temel hücresi olarak tanımlamaktadır. ³ Bu duruma göre ailenin standart tanımının olmadığı antropolojik ve etnolojik araştırmalarda görülmektedir.

Ailenin evrensel kimliğinin öne çıkması, üstlenmiş olduğu çok yönlü ortak görevlerden dolayıdır. Ailenin görevleri nüfusu yenileme, milli kültürü gelecek nesillere taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarını yerine getirmesinden oluşmaktadır.⁴

Tarihte değişen şartlara göre yapısal değişimlerle ailenin sorumluluk alanını daraltan yeni kurum ve kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bunlar çocuk bakıcılığı, kreşler ve anaokulları gibi birimlerdir. Ailenin fonksiyonlarını paylaşan kurum veya kuruluşların hiçbir zaman ailenin fonksiyonlarını yerine getirilmesinde başarılı olamamıştır. Tarihin farklı dönemlerindeki değişimler aileyi olumsuz etkileyerek çözülmesine neden olmuştur. Bütün bu olumsuzluklara rağmen aile önemini kaybetmediği gibi yerine alternatif bir kurum da inşa edilememiştir. Ailedeki çözümlere karşı aileyi korumak amacıyla dünyanın değişik ülkelerinde kanunlar çıkartılmıştır. Buna karşılık aileyi yok etmeye çalışan bazı ülkelerde olmuştur. ⁵

Bu çalışmada Kastamonu sancağına bağlı Bolu ili 1838-1850 arası Bolu Şeriye sicili tereke kayıtları incelenmiştir. Osmanlı Şeriye Tereke Kayıtlarında geçen geleneksel Bolu ailesinin sosyo-kültürel yapısı sosyolojik açıdan değerlendirilmiştir.

Aile Yapısı

Aile, toplumların genel görünümü hakkında bilgi vermektedir. Ailenin sosyo-kültürel yapısındaki niteliklerin toplumda görülmesi doğaldır. Toplumlardaki farklılıkların ortak paydası her zaman aile olmuştur. Aileye bazı toplumlar daha fazla önem vermiştir. Tarihte aileye önem veren toplumlar güçlü sosyolojik yapısıyla örnek olmuşlardır. Kadına önem veren Türkler güçlü aile inşa ederek tarihte güçlü toplum olarak tarihte yerini almıştır. Günümüz dünyasında güçlü aileye sahip olan toplumların geleceği güvence altında kuvvetli bir sosyal ilişki ve kurumsal

1 Gökçe, B.Gecekondu Gençliği, Hacettepe Üniversitesi, Yay. Ankara,1976, S. 48.

2 Dönmezer,S, Sosyoloji,Beta Yay. Ankara 1984,S.214.

3 Zimmarmen,C:C. Yeni Sosyoloji Dersleri.(Çev.A.Kurtkan)İst. 1964, S.211.-S.64

4 Erkal, M.,Sosyoloji, Der Yay.İst., 1999, S.100, Kafesoğlu,İ.,Türk Milli Kültürü, Türk Yurdu Yay.,İst. 1984.S.258, Bolu Şer'iye Sicilleri, 42/875 " "...1257-1260/1841-1844

5 Erkal, M.,Sosyoloji, Der Yay.İst., 1999, S.100

yapının olduğu kabul edilmektedir.

Türk toplumunda, aile kurumunun önemi, aile ile ilgili terimlerin fazlalığından anlaşılmaktadır. Türk toplumda kadının önemli yeri olduğu ve yüksek bir statüye sahip olduğu bilinmektedir. Buna belirgin örnek olarak, Türk devletlerinde başkanlık yapan, siyasete yön veren, meclislere katılan bilim adamı ve yönetici kadınlar vardır 5 .Türk toplumunda ailenin kutsal olarak kabul edilmesi geleneksel aile yapısını öne çıkarmıştır. Türk ailesi ana-baba, çocuklar, büyükan ve büyükbabadan meydana gelmektedir. Bu ailede bazen amca ile halanın da yer aldıkları kayıtlarda görülmektedir 6. Tarihsel süreçte Türkler geniş aile yapısına sahiptir. Bolu aile yapısının klasik Türk aile yapısının özelliklerini taşıdığı Şer'îye sicillerinde görülmektedir.

Bu kayıtlara göre Bolu aile yapısının nicel ortalaması 4.4'e nüfustan teşekkül ettiği göstermektedir. Ayrıca çocuklar arasındaki cinsiyet farkı (erkek ve kız) görülmemektedir. İstatiksel olarak erkek çocukların oranı %48.65, kız çocukların oranı ise %50.33 'tür. Diğerleri ise %1 oranında ve henüz doğmamış (haml) çocuklara ait olduğu görülmektedir. 6

Kayıtlara göre ailenin çocuk sayısı 1-4 arasındadır. Aile başına ortalama çocuk sayısı 2.4 dür. En fazla 7 çocuklu ise %2.43 dür. Bu dönemde Bolu ailesinde çocuk sayısına bakıldığında da çekirdek aileye işaret etmektedir. Tereke kayıtlarına göre, %82.25 çocuk sahibi %17.75 ise çocuk sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Sadece üç aile 7 şer çocuk sahibi, üç aile 6 şar çocuk sahibi, 8 aile 5 er çocuk sahibi, 18 aile 4 er çocuk sahibi ve 23 ailenin 3 er çocuk sahibi olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan 26 aile 1 er çocuk sahibi ve 26 ailenin 2 er çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Tereke kayıtlarında rastladığımız birden fazla kadınla evlenmenin bir gerekçesi de çocuk sahibi olma eğiliminden kaynaklanmaktadır, şeklinde izah edilebilir. Çünkü iki kadınla evli olan ailelerden dört tanesi çocuksuz, altı tanesi de erkek çocuğu olmayan ailelerdir Üç kadınla evli olan üç aileden biri çocuksuz diğerleri de kız çocuğu fazla olan ailelerdir Bu dönemde birden fazla eşliliğin çocuk sahibi olma, özellikle erkek çocuğa sahip olma eğiliminden kaynaklandığı söylenebilir. Bu dönemde %79 tek ve %20.96, iki üç ve daha fazla eşli ise sadece % 2.41 tekabül etmektedir. Genel olarak cinsiyete göre çocuk dağılımı ise; tek eşli ailelerde kız %50 ve erkek çocuk oranı % 48.52, haml çocuk ise %1,48 karşılık gelmektedir. İki eşli ailelerde deki çocuk sayısı ise, kız %53,75 ve erkek %46,25 üç eşli ailelerde ise erkek % 64,28 kız % 35,71 üç den fazla eşli ailelerde ise erkek %48,93, kız %51,06 ya karşılık gelmektedir. 7

SONUÇ

1838-1850 yılları arasında Bolu Şer'îye Sicil Tereke Kayıtlarında aile yapısı incelenmiştir. İnceleme sonucunda aile başına düşen kişi ve çocuk sayısı, evlilik ve çeşitleriyle ilgili durum şöyledir:

Bu durumda Bolu kayıtlarına göre ailedeki ailenin geleceği için ilgili olarak erkek çocuğu ailenin bekası görülmesi nedeniyle ikinci evlilik yapılması muhtemeldir. Çünkü ikinci evliliklerin özellikle erkek çocuk sayısı belirgin olarak fazladır. Bu durum üç ve daha fazla evlilikler için

6 Erkal, M.,Sosyoloji, Der Yay.İst., 1999, S.100

7 Bayraktar, D., (1995). Bayraktar, D., Şer'îye Sicillerine Göre Tanzimat'ın İlk Yıllarında Bolu(1838-1850) Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara. S.92-93-107.

Bolu'daki (1838-1850) Aile Yapısı

---

geçerli değildir. TUIK 2011 verilerine göre erkek % 51,38 kız 48,62 olarak elde edilmiştir. Ailenin nicel ortalaması 4,4'e nüfusa tekabül etmektedir. Böyle bir ortalamanın çekirdek aile yapısını yansıtmaktadır. Bu genel yaklaşımla Türk aile yapısında çocuk sayısı ve demografik yapı değişikliği belirgin olarak değişmemiştir. Türk ailesindeki nüfus artışındaki paralellikte dikkat çekicidir.

KAYNAKÇA

- Gökçe, B., (1976) Gecekondu Gençliği, Hacettepe Üni.Yay.Ankara
Dönmezer,S,(1984), Sosyoloji,Beta Yay.Ankara
Zimmerman,C.,(1964), Yeni Sosyoloji Dersleri,(Çev.A.Kurtkan),İst.
Erkal, M.,(1999), Sosyoloji,. Der Yay.İst.
Kafesoğlu,İ.(1984), Türk Milli Kültürü,Türk Yurdu Yay.İst.
Bolu Şer'iyeye Sicilleri, 42/875 “ ...1257-1260/1841-1844
Bayraktar,D.,(1995).,Şer'iyeye Sicillerine Göre Tanzimat'ın İlk Yıllarında Bolu(1838-1850)